

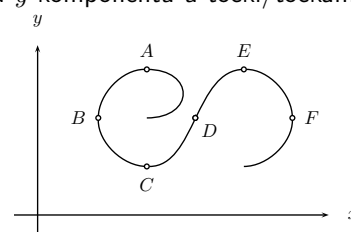
Ispit iz Fizike (1. rujna 2020.)

1. Pitanja višestrukog izbora

Upute: Na pitanja odgovarati zacrnjivanjem kružića na priloženom Obrascu za odgovore. Svaki zadatak nosi jedan bod. **Netočni** odgovori nose **-0.25 bodova**, a neodgovorena pitanja nose nula bodova.

- 1.1 Čestica se giba brzinom stalnog iznosa duž krivulje prikazane na slici, prolazeći redom kroz točke $A, \dots, F$. Sila koja osigurava takvo gibanje ima iščezavajuću x -komponentu i negativnu y -komponentu u točki/točkama

- (a) A i E **točno**
- (b) B
- (c) C
- (d) D
- (e) F

- 1.2 Usporimo li automobil sa 120 km h^{-1} na 60 km h^{-1} kočenjem, toplina razvijena u kočnicama (promjena mehaničke energije) bit će

- (a) manja nego kad
- (b) ista kao kad
- (c) približno dva puta veća nego kad
- (d) približno tri puta veća nego kad **točno**
- (e) približno četiri puta veća nego kad

isti automobil kočenjem usporimo sa 60 km h^{-1} do mirovanja. (Smatramo da je cesta vodoravna i da je sila kočenja jedina sila odgovorna za gibanje automobila).

- 1.3 Dvije kuglice masa m_1 i $m_2 = 2m_1$ ispuštene su s visine h (početna brzina je 0 m/s). Otpor zraka može se zanemariti. Usporedite kinetičke energije kuglica u trenutku prije nego što dotaknu podlogu.

- (a) $K_2 = K_1/2$
- (b) $K_2 = K_1$
- (c) $K_2 = 2K_1$ **točno**
- (d) $K_2 = 4K_1$
- (e) $K_2 = 8K_1$

- 1.4 Tijelo se giba iz jedne točke prostora u drugu. Nakon što stigne na konačni položaj iznos pomaka tijela:

- (a) je ili veći ili jednak duljini prevaljenog puta.
- (b) je uvijek jednak duljini prevaljenog puta.
- (c) je ili manji ili jednak duljini prevaljenog puta. **točno**
- (d) je uvijek različit od duljine prevaljenog puta.
- (e) nije povezan s duljinom prevaljenog puta.

1.5 Ako bacimo lopticu prema gore s nekom početnom brzinom, ona će dosegnuti maksimalnu visinu u vremenu t (vrijeme koje je proteklo od trenutka bacanja loptice). Ako bacimo lopticu prema gore i pri tom udvostručimo početnu brzinu, koliko je potrebno da bi loptica dosegla (novu) maksimalnu visinu? Otpor zraka zanemarujemo.

- (a) $t/2$
- (b) $t/\sqrt{2}$
- (c) t
- (d) $t\sqrt{2}$
- (e) $2t$ **točno**

1.6 Padobranac nakon skoka, a prije otvaranja padobrana pada u smjeru negativne y -osi. U početnom dijelu brzina mu raste od 16 m/s do 28 m/s u 1,5 s. Predznaci y -komponente brzine i y -komponente akceleracije su:

- (a) $v_y > 0, a_y > 0$
- (b) $v_y > 0, a_y < 0$
- (c) $v_y < 0, a_y > 0$
- (d) $v_y < 0, a_y < 0$ **točno**
- (e) Nije moguće odrediti.

1.7 Dva čovjeka povlače užu svaki na svom kraju silom 500 N. Kolika je napetost užeta?

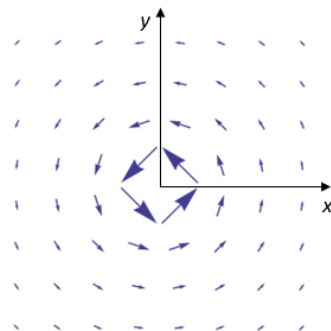
- (a) 1000 N
- (b) 500 N **točno**
- (c) 250 N
- (d) 0 N
- (e) Ovisno o promjeru užeta.

1.8 Čestica mase m giba se duž x -osi i ima potencijalnu energiju $V(x) = a + bx^2$, gdje su a i b pozitivne konstante. Iznos početne brzine čestice u $x = 0$ jednak je v_0 . Čestica će vršiti jednostavno harmonijsko gibanje s frekvencijom koja je određena

- (a) samo s vrijednošću konstante b
- (b) samo s vrijednostima konstanti a i b
- (c) samo s vrijednostima konstanti b i m **točno**
- (d) samo s vrijednostima konstanti b, a i m
- (e) s vrijednostima b, a, m i v_0

1.9 Na slici je prikazano magnetsko polje $\vec{B}$. Što vrijedi u ishodištu koordinatnog sustava? (Strelice označavaju iznos i smjer polja na svojoj srednjoj točki.)

- (a) $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0, \vec{\nabla} \times \vec{B} = 0$
- (b) $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0, \vec{\nabla} \times \vec{B} \neq 0$ **točno**
- (c) $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} \neq 0, \vec{\nabla} \times \vec{B} = 0$
- (d) $\vec{\nabla} \cdot \vec{B} \neq 0, \vec{\nabla} \times \vec{B} \neq 0$
- (e) Ne može se ništa zaključiti o $\vec{\nabla} \cdot \vec{B}$ i $\vec{\nabla} \times \vec{B}$.

- 1.10 U najjednostavnijem modelu permanentnog magneta uzimamo da je jakost magnetskog polja u točkama na njegovoj osi razmjerna
- (a) inverznoj trećoj potenciji udaljenosti od magneta. **točno**
  - (b) inverznom kvadratu udaljenosti od magneta.
  - (c) inverznoj (prvoj potenciji) udaljenosti od magneta.
  - (d) konstanti (ne ovisi o udaljenosti od magneta).
  - (e) kvadratu udaljenosti (povećava se s udaljenošću).
- 1.11 Negativni naboj se giba u blizini duge ravne žice kojom teče struja. Na naboj djeluje sila u smjeru paralelnom smjeru struje, ukoliko se gibanje naboja odvija
- (a) prema žici **točno**
  - (b) od žice
  - (c) u istom smjeru kao i smjer struje
  - (d) u suprotnom smjeru od smjera struje
  - (e) po kružnici kroz čiji centar prolazi žica
- 1.12 Nabijena čestica je iz mirovanja puštena u područje u kojem djeluje konstantno električno polje i konstantno magnetsko polje. Ako su ova dva polja međusobno paralelna, putanja čestice je
- (a) kružnica
  - (b) parabola
  - (c) oblika zavojnice
  - (d) elipsa
  - (e) ravna linija **točno**
- 1.13 U vrhovima istostraničnog trokuta stranice $a = 20 \text{ cm}$ nalaze se točkasti naboji, čije su količine naboja: $q_1 = 2 \cdot 10^{-5} \text{ C}$, $q_2 = -3 \cdot 10^{-5} \text{ C}$, $q_3 = -10^{-5} \text{ C}$. Koliki je iznos ukupne sile koja djeluje na naboj q_3 ?
- (a) 44,9 N
  - (b) 67,4 N
  - (c) 59,4 N **točno**
  - (d) 81,0 N
  - (e) 112,3 N
- 1.14 Električno polje ravnog linearno polariziranog elektromagnetskog vala dano je izrazom $\vec{E} = \hat{j} E_0 \cos(kx + \omega t)$. U kojem se smjeru širi val?
- (a) U pozitivnom smjeru x -osi.
  - (b) U negativnom smjeru x -osi. **točno**
  - (c) U pozitivnom smjeru y -osi.
  - (d) U negativnom smjeru z -osi.
  - (e) U pozitivnom smjeru z -osi.

1.15 Nepolarizirana svjetlost pada na dva idealna polarizatora postavljena u seriji, jedan iza drugog. Polarizatori su orijentirani na način da se svjetlost ne pojavljuje nakon drugog polarizatora. Treći polarizator postavimo između ova dva polarizatora, pod nekim kutom između 0 i 180° . Maksimalni udio početnog intenziteta svjetlosti koji može proći kroz ovakav sustav tri polarizatora iznosi

- (a) 0
- (b) $1/8$ **točno**
- (c) $1/2$
- (d) $1/\sqrt{2}$
- (e) 1

2. Pitanja iz teorije

Uputa: Odgovore na pitanja treba napisati na posebnom papiru te popratiti **detaljnim komentarima i crtežima**.

- 2.1 Skicirajte kružnu putanju čestice, označite vektore položaja i brzine u trenutku t i u kasnijem trenutku $t + \Delta t$. Označite kut koji je za to vrijeme "prebrisao" vektor položaja. Pomoću tih veličina izvedite vezu između brzine i kutne brzine čestice. Napišite taj izraz u vektorskom obliku. Deriviranjem izraza za brzinu nađite tangencijalnu i centripetalnu akceleraciju. [7 bodova]
- 2.2 Napišite izraz za relativističku količinu gibanja i relativističku energiju. Primijenite teorem o radu i kinetičkoj energiji i izvedite izraz za relativističku kinetičku energiju. [8 bodova]

3. Računski zadaci

Uputa: Postupke i rješenja treba napisati na posebnim papirima. Svaki zadatak nosi 10 bodova.

- 3.1 Drveni blok mase 2.6 kg miruje na podlozi. Koeficijent trenja bloka s podlogom je $\mu = 0.23$. Na blok nalijeće metak mase 15 g koji se pri sudaru zabije u drveni blok. Pronađite ulaznu brzinu metka ako znate da se drveni blok nakon pogotka odskliže $d = 4.1$ m.

Rješenje

$m_1 = 2.6$ kg	- masa drvenog bloka
$m_2 = 15$ g = 0.015 kg	- masa metka
$\mu = 0.23$	- koeficijent trenja s podlogom
$d = 4.1$ m	- put klizanja bloka nakon sudara
v_1	- brzina bloka i metka nakon sudara
$v_1' = 0$	- blok u mirovanju
$v_0 = ?$	- početna brzina metka

Iz zakona očuvanja količine gibanja:

$$m_1 v_1' + m_2 v_0 = (m_1 + m_2) v_1 \quad 0 + m_2 v_0 = (m_1 + m_2) v_1 \quad v_1 = \frac{m_2 v_0}{(m_1 + m_2)}$$

Nakon sudara kinetička energija bloka i metka potrošit će se na obavljanje rada zbog sile trenja.

Iz zakona očuvanja energije, vrijedi:

$$E_{kin} = W_{tr}$$

$$W_{tr} = F_{tr} d = F_N \mu d = (m_1 + m_2) g \mu d$$

$$\frac{1}{2} (m_1 + m_2) v_1^2 = (m_1 + m_2) g \mu d$$

$$v_1^2 = 2 g \mu d$$

Iz izraza za v_1 slijedi v_0 :

$$v_0 = \sqrt{2 g \mu d} \frac{(m_1 + m_2)}{m_2}$$

$$v_0 = 749.87 \text{ m/s}$$

- 3.2 Amplituda harmonijskog titranja materijalne točke je 4 cm, a maksimalna kinetička energija je $6 \cdot 10^{-7}$ J. Na kojoj će udaljenosti od ravnotežnog položaja na materijalnu točku djelovati sila od $1.5 \cdot 10^{-5}$ N?

Rješenje

Kinetička energija harmoničkog oscilatora je:

$$T = \frac{k}{2}(A^2 - x^2) \quad (1)$$

Maksimalna kinetička energija harmonijskog titranja je za $x = 0$:

$$E = \frac{kA^2}{2} \quad (2)$$

iz toga slijedi da je konstanta proporcionalnosti:

$$k = \frac{2E}{A^2} = 7.5 \times 10^{-4} \text{ J/m}^2 \quad (3)$$

Na osnovu ovog određujemo položaj u kojem djeluje zadana sila:

$$F = kx \quad (4)$$

$$x = F/k = 2 \text{ cm} \quad (5)$$

- 3.3 Violinska žica duljine 31.8 cm ima masu 0.23 g. Ako je ugodimo na osnovnu frekvenciju od 440 Hz, kolika je sila napetosti?

Rješenje:

Brzina vala na žici dana je izrazom:

$$v = \sqrt{\frac{F}{\mu}} \quad (6)$$

gdje je F sila napetosti, a μ linijska gustoća žice.

S druge strane brzina je jednaka umnošku frekvencije i valne duljine:

$$v = \lambda \cdot f \quad (7)$$

Tako se frekvencija može izraziti kao:

$$f = \frac{1}{\lambda} \sqrt{\frac{F}{\mu}} \quad (8)$$

Ako se uzme u obzir da je linijska gustoća jednaka $\mu = m/l$, a $\lambda = 2l$ za osnovnu frekvenciju, gdje je l duljina žice, za napetost žice se dobiva:

$$F = \mu \cdot (\lambda \cdot f)^2 = 4 \cdot m \cdot l \cdot f^2 \approx 56.64 \text{ N} \quad (9)$$

- 3.4 Središte homogeno nabijene kugle naboja $Q = 50 \cdot 10^{-6} \text{ C}$ i polumjera $r = 2 \text{ m}$ nalazi se u xy ravnini na položaju $\vec{r}_0 = (2\hat{x} + 3\hat{y}) \text{ m}$. Izračunajte vektor električnog polja na položaju $\vec{r} = (8\hat{x} - 5\hat{y}) \text{ m}$.

Rješenje:

Udaljenost između tražene točke i središta kugle je:

$$d = |\vec{r} - \vec{r}_0| = |6\hat{x} - 8\hat{y}| = \sqrt{36 + 64} = 10 \text{ m}, \quad (10)$$

što je veće od polumjera kugle te zaključujemo da se točka nalazi izvan kugle, tada je po Gaussovom zakonu električno polje:

$$\vec{E} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{Q}{d^3} (\vec{r} - \vec{r}_0), \quad (11)$$

konačno:

$$\vec{E} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{Q}{d^3} (6\hat{x} - 8\hat{y}) = (2.7\hat{x} - 3.6\hat{y}) \cdot 10^3 \text{ V/m}. \quad (12)$$

- 3.5 Na raspolaganju vam je uređaj koji proizvodi elektromagnetske valove kad mu zadate parametre iz jednadžbi za električno i magnetsko polje elektromagnetskog vala. Kad ste došli do uređaja, u njega je već bio unesen parameter kružne frekvencije: $5.9 \cdot 10^{15} \text{ rad s}^{-1}$; te smjer vala: val putuje u smjeru negativne x -osi. Da bi uređaj imao dovoljno parametara za stvaranje vala u njega morate unijeti još vektor električnog polja (iznos i smjer) u trenutku $t = 0$ i na istom položaju $x = 0$. Ne znate tu vrijednost, ali znate da magnetsko polje vala postiže maksimum od $0.333 \mu\text{T } \vec{j}$ u tom istom trenutku $t = 0$ i na istom položaju $x = 0$. Koju vrijednost za električno polje morate unijeti u uređaj (iznos i smjer)? Nakon što ste unijeli parametre, želite provjeriti radi li uređaj ispravno. Međutim, možete izmjeriti električno polje samo u trenutku $t_1 = 1.065 \cdot 10^{-15} \text{ s}$ na položaju $x_1 = 1.594 \cdot 10^{-7} \text{ m}$. Koju vrijednost izmjerenog električnog polja (iznos i smjer) očekujete ako uređaj ispravno radi?

Rješenje:

Smjer električnog polja mora biti okomit i na magnetsko polje i na smjer gibanja vala, što znači da je električno polje usmjereno duž z -osi. Jednadžbe za električno i magnetsko polje elektromagnetskog vala su

$$\vec{E}(x, t) = E_0 \sin(\omega t + kx + \phi) \vec{k} \quad (13)$$

$$\vec{B}(x, t) = B_0 \sin(\omega t + kx + \phi) \vec{j}, \quad (14)$$

Zbog uvjeta da je za $t = 0$, $x = 0$, amplituda maksimalna, zaključujemo da je $\phi = \frac{\pi}{2}$, odnosno jednadžbe kompaktnije pišemo s kosinusom:

$$\vec{E}(x, t) = E_0 \cos(\omega t + kx) \vec{k} \quad (15)$$

$$\vec{B}(x, t) = B_0 \cos(\omega t + kx) \vec{j}, \quad (16)$$

Računamo: $E_0 = B_0 \cdot c = 100 \text{ V/m}$. Dakle u uređaj treba upisati 100 V/m u smjeru $\vec{k}$.

Za provjeru radi li uređaj, prvo izračunamo valni vektor $k = 2\pi/\lambda = \omega/c = 1.97 \cdot 10^7 \text{ m}^{-1}$, te uvrstimo t_1 i x_1 u jednadžbu za električno polje:

$$\vec{E}(x_1, t_1) \approx E_0 \cos(2\pi + \pi) \vec{k} = -E_0 \vec{k} \quad (17)$$

Dakle, ako uređaj ispravno radi očekujemo da vrijednost u (t_1, x_1) bude 100 V , ali u smjeru negativne z -osi.